

χώρες αποδείχθηκε ότι το ποσοστό των μαθητών που καθυστερούν σ' όλα τα μαθήματα κυμαίνεται μεταξύ του 1 — 5%. Το μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρείται στις περιοχές που έχουν χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο. Συνήθως όμως ή καθυστέρηση παρουσιάζεται στα γλωσσικά μαθήματα και στα μαθηματικά.

Κατά την επιλογή των διανοητικώς καθυστερημένων παιδιών πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψει τα εμπόδια και τις δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπισθούν. Πρώτα - πρώτα το ένα test διαφέρει από το άλλο στην κατασκευή και στην αξιοπιστία. Ακόμη είναι δύσκολο να κάνη κανείς μια πλατεία έρευνα για να ανακαλύψη όλα τα παιδιά της κατηγορίας αυτής. Γι' αυτό και δεν έγιναν πολλές έρευνες για το πρόβλημα των παιδιών αυτών. Ακόμη υπάρχουν άπατηλά πορίσματα από θεωρητικές έρευνες που ήμπορεί να μᾶς οδηγήσουν σε λαθεμένες αποφάσεις κατά την επιλογήν των διανοητικώς καθυστερημένων μαθητών.

Μέχρι τώρα χρησιμοποιήθηκαν τρεις τύποι, ή καλύτερα, τρεις μορφές έρευνας. Κατά την πρώτη μορφή γίνεται εκτίμηση των περιπτώσεων διανοητικής καθυστέρησης σε περιοχές που πιστεύουμε ότι είναι αντιπροσωπευτικές και τα συμπεράσματά μας έχουν γενικό κύρος. "Η ή έρευνα επεκτείνεται σε μια μεγάλη περιοχή με χρησιμοποίησι ομαδικών μεθόδων. "Η τέλος γίνεται έντατική μελέτη ενός τυχαίου δείγματος από ένα μεγάλο γκρούπ.

Η μορφή της μελέτης αντιπροσωπευτικών περιοχών ήμπορεί να εφαρμοσθῆ όταν θέλουμε να εξετάσουμε γενικά τις ικανότητες ή για να μελετήσουμε τη διανοητική καθυστέρηση. Στη Μ. Βρετανία έγινε χρήση της μορφής αυτής. "Ομως πρέπει να έχουμε υπ' όψει μας ότι τα πορίσματα απ' αυτές τις έρευνες υπόκεινται στα λάθη των tests και άλλων παραγόντων καθώς και σε λάθη κατά την έρμηνεία των δεδομένων.

Οί αποδείξεις που προέρχονται από τις έρευνες αναμφίβολα είναι αξιόλογες ἀλλ' ὄχι τέλειες. Είδικά λάθη γίνονται και κατά τις έρευνες σε μεγάλες περιοχές και κατά την έντατική μελέτη των τυχαίων δειγμάτων. Διότι κατά τις πλατειές έρευνες χρησιμοποιούνται ομαδικά tests για την ταυτόχρονη εξέταση μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν και τα ἐκ των ομαδικῶν tests ἀποτελέσματα δὲν εἶναι πάντοτε ἀξιόπιστα. Η εξέταση τυχαίων δειγμάτων με τη χρήση ἀτομικῶν μεθόδων μελέτης εἶναι μεγάλης ἀξίας για την ἀπόκτηση μιᾶς γενικῆς εἰκόνας τῆς κατανομῆς τῆς νοημοσύνης, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν εἶναι μικρὸς και ήμπορεί να γίνουν λάθη κατά την επιλογή των δειγμάτων. Από έρευνες που έγιναν σ' άλλες χώρες βρέθηκε ότι το ποσοστό των διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας κυμαίνεται μεταξύ του 1 και του 3%. Κατά τὸν προγραμματισμὸ τῆς στοιχειώδους και μέσης ἐκπαιδύσεως πρέπει να λαμβάνεται υπ' ὄψει σὰν πιθανὸ ποσοστὸ διανοητικῶς καθυστερημένων τὸ 1,5%. Ακόμη πρέπει να έχουμε υπ' ὄψει μας ότι τὸ ποσοστὸ τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων ἀγοριῶν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων κοριτσιῶν.

Ἡ αντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῶν λόγω τῶν πολλῶν ἀπουσιῶν καθυστερημένων μαθητῶν.

Τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν ἐκείνων που χωλαίνουν στή σχολικὴ ἐρ-

γασία ἐπειδὴ γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους ἀπουσίασαν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, δὲν ἀντιμετωπίζεται σοβαρὰ στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ δάσκαλος συνιστᾷ στοὺς γονεῖς τοῦ μαθητοῦ νὰ τὸ βοηθήσουν μὲ ἰδιαίτερα μαθήματα γιὰ νὰ καλύψῃ τὰ κενὰ καὶ ἄλλοτε ὁ ἴδιος προσπαθεῖ νὰ δώσῃ κάποια βοήθεια. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἀφίνονται στὴν τύχη των, μόνοι χωρὶς βοήθεια, γιὰ νὰ καλύψουν τὰ κενὰ στὴ μόρφωσί των. Καὶ στὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς προβιβάζονται στὴν ἀνώτερη τάξη καὶ ἄλλη μένουν στάσιμοι. Καὶ ὅμως πρέπει καὶ στὴν πατρίδα μας τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπισθῇ κατὰ τρόπο ἐπιστημονικόν. Πρῶτα - πρῶτα θὰ πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ διαγνώσῃ (καὶ αὐτὸ εἶναι εὐκόλο) τίς ἐλλείψεις καὶ τὰ κενὰ ποὺ παρουσιάζει στὴ μάθηση ἓνας μαθητὴς ποὺ ἀπουσιάζει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἡ διάγνωση εἶναι δύσκολη ὅταν ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μεταγγράφηκε σ' ἄλλο σχολεῖο. Δυσκολώτερες γιὰ διάγνωση εἶναι οἱ περιπτώσεις τῶν μαθητῶν ἐκείνων ποὺ παρουσιάζουν πολλὰ ἀπουσίες μικρῆς διάρκειας. Καὶ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ ἐπιδέξιός δάσκαλος ἢ μπορεῖ νὰ διαγνώσῃ τίς ἐλλείψεις μὲ τὴ χρῆσι τῶν διαγνωστικῶν tests τῶν tests ἐπιδόσεων καὶ μὲ τὴ χρῆσι ἄλλων tests ποὺ ἢμπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος, καὶ θὰ ἀναφέρονται στὴν καθημερινὴ σχολικὴ πράξι.

Πολλὲς μέθοδοι ἢμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ μαθηταὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς νὰ καλύψουν τὰ κενὰ καὶ τίς ἐλλείψεις των. Ὅταν ἡ τάξη εἶναι ὀλιγάριθμη ἢμπορεῖ ὁ δάσκαλος νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸν μαθητὴ τῆς κατηγορίας αὐτῆς γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του. Σ' ἄλλες χώρες ἡ τάξη διαιρεῖται σὲ δύο ἢ τρεῖς ὁμάδες καὶ στοὺς πιὸ ἱκανοὺς δίνεται ἓνα πιὸ πλούσιο σὲ γνώσεις πρόγραμμα καὶ οἱ ὀλιγώτερο ἱκανοὶ συγκεντροῦνται στὴ μάθησι τῶν πιὸ οὐσιωδῶν.

Ἔτσι ὁ ἱκανὸς μαθητὴς ποὺ ἀπουσίασε γιὰ πολὺ καιρὸ ἀπὸ τὸ σχολεῖο μαθαίνει τὰ οὐσιώδη μαζί μὲ τοὺς ὀλιγώτερο ἱκανοὺς καὶ ὅταν καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του ἀκολουθεῖ τοὺς πιὸ ἱκανοὺς. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα φέρει ἡ ἰδιαίτερη βοήθεια ποὺ θὰ προσφέρῃ ὁ δάσκαλος ἢ ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου.

Ἀκόμη τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἢμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ μὲ κατάλληλη ὀργάνωση τῆς τάξεως καὶ μὲ χρῆσι ἀτομικῶν καὶ ὀμαδικῶν μεθόδων διδασκαλίας. Στὰ πιὸ πολλὰ σχολεῖα τῆς Μ. Βρετανίας ὑπάρχει ἡ τάξη προσαρμογῆς στὴν ὁποία στέλλονται τὰ παιδιά τῆς ὁμάδος αὐτῆς γιὰ νὰ γίνῃ διάγνωση καὶ θεραπεία τῶν ἐλλείψεων ποὺ παρουσιάζουν ὅσο τὸ δυνατὸ στὸν συντομώτερο χρόνο γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ γυρίσουν στὴν κανονικὴ των τάξη.

Σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς ὡς ἄνω χώρας ἡ τάξη προσαρμογῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ 8—9 μαθητὲς ἐνῶ σ' ἄλλες ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν φθάνει τοὺς εἴκοσι (20) καὶ περισσότερους. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ προσαρμοστικὴ τάξη μὲ τοὺς ὀλιγώτερους μαθητὲς εἶναι προτιμότερη, γιατί ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τελειώνει σὲ συντομώτερο χρόνο καὶ ἔτσι ἱκανοποιοῦνται ὅλες οἱ περιπτώσεις τῶν παιδιῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ὅταν ὅμως οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ μείνουν στὴν

τάξη προσαρμογῆς γιὰ μερικοὺς μῆνες τότε εἶναι προτιμότερη ἢ πολυαριθμότερη τάξη. Ἐπειτα ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τῆ βοήθεια πού παρέχεται ἀπὸ τὸν πλησίον λειτουργοῦνται ἰατρο-παιδαγωγικὸ σταθμὸ. Ἄν ὁ ἰατροπαιδαγωγικὸς σταθμὸς δὲν παρέχει ἰκανὴ βοήθεια τότε ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγάριθμη. Ἀκόμη πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἡ ἀνάγκη δημιουργίας τάξεων προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον τοῦ σχολείου. Ἄν οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ περιβάλλον ὑγιεινὸ καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, εἶναι σὲ θέσι νὰ καλύψουν τὰ κενὰ πού δημιουργοῦν στὴ μάθησίν των οἱ ἀπουσίες. Ἐὰν ὅμως οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ ὄχι τόσο ἀνετο περιβάλλον, εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀνάγκες βοήθειας καὶ φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς. Στὶς ἀστικές περιοχὲς ἡμπορεῖ νὰ λειτουργεῖ μιὰ τάξη προσαρμογῆς καὶ νὰ δέχεται παιδιὰ ἀπὸ δυὸ ἢ καὶ περισσότερα σχολεῖα. Φυσικὰ μιὰ τέτοια τάξη ἔχει ὄλο τὸ ἀπαραίτητο διαγνωστικὸ ὑλικό, ἤτοι tests διαγνωστικὰ καὶ ἐπιδόσεων καθὼς καὶ βιβλία, σχολικὰ ἐγχειρίδια, χάρτες λεξικά καὶ λοιπὰ σχολικὰ εἶδη. Πολλοὶ μαθηταὶ πού παρακολουθοῦν τὶς τάξεις αὐτὲς χρειάζονται ἰδιαίτερη βοήθεια σ' ὅλα τὰ μαθήματα, οἱ περισσότεροι ὅμως στὰ γλωσσικά καὶ στὰ μαθηματικά. Αὐτοὶ θὰ πρέπει ὅσο τὸ δυνατόν συχνότερα νὰ παρακολουθοῦν συγχρόνως καὶ τὰ μαθήματα τῆς κανονικῆς τῶν τάξεως στὴν ὁποία θὰ ἐπιστρέψουν ὕστερα ἀπὸ λίγο χρόνο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ κατάλληλη ὀργάνωσι τοῦ προγράμματος.

Στὶς ἀγροτικές περιοχὲς παρουσιάζονται δυσκολίες στὴ λειτουργία μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς στὴν ὁποία νὰ φοιτοῦν οἱ μαθηταὶ πολλῶν σχολείων τῆς περιοχῆς γιατί οἱ ἀποστάσεις εἶναι μεγάλες καὶ ἐλλείπουν τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα.

Δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ τάξη προσαρμογῆς σὲ κάθε σχολεῖο γιατί τὰ ἀγροτικά σχολεῖα εἶναι ὀλιγάριθμα καὶ ἀκόμη φορτῶνεται μὲ πάρα πολὺ δουλειὰ ὁ δάσκαλος. Ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει χρόνος γιὰ τὸ δάσκαλο τῶν ὀλιγοθεσίων σχολείων ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς μαθητὲς αὐτούς. Γιὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ χρόνος, γιὰ τὸ δάσκαλο τοῦ ὀλιγοθεσίου σχολείου, ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς καθυστεροῦντες μαθητὲς πρέπει νὰ καθιερωθῇ ὁ ἰδιαίτερος δάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, τῆς μουσικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων (αὐτὸ ἔχει γίνῃ στὶς προηγμένες δυτικές χῶρες). Τὶς ὥρες πού οἱ ἰδιαίτεροι αὐτοὶ δάσκαλοι ἀπασχολοῦν τὰ παιδιὰ, ὁ δάσκαλος τοῦ σχολείου θρῖσκει τὸ χρόνο νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη βοήθεια στοὺς μαθητὲς αὐτούς. Μιὰ καλὴ λύσι εἶναι ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκέπτου Παιδαγωγοῦ—Ψυχολόγου ὁ ὁπείος, ἐπισκεπτόμενος τὰ σχολεῖα μιᾶς περιοχῆς κατὰ τακτικὰ χρονικὰ διαστήματα, θὰ ἀρέχῃ στὸ δάσκαλοτὶς ἀπαραίτητες συμβουλὲς γιὰ τὴν καλὴ διάγνωσι καὶ θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἀκόμη αὐτὸς ἡμπορεῖ νὰ δίνῃ διαλέξεις μὲ θέμα τὸν τρόπο ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πού παρουσιάζουν ὀρισμένες ἀνικανότητες καὶ ἀδυναμίες.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν μὲ εἰδικὲς ἀδυναμίες

Οἱ εἰδικὲς ἀδυναμίες τῶν παιδιῶν, καθὼς καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμε, παρουσιάζονται στὰ δυὸ κύρια μαθήματα, τὰ γλωσσικά καὶ τὰ μαθηματικά.

Γι' αυτό το λόγο πρέπει να γίνεται διάγνωση και θεραπεία τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν. Οἱ αἰτίες τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν πολλές φορές εἶναι ἀφανεῖς καὶ χρειάζεται μεγάλη ἐπιδεξιότητα γιὰ τὴν ἐξακρίβωσή των. Οἱ αἰτίες αὐτὲς ἢμποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν σὲ τρεῖς κατηγορίες:

1. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἐπαναλαμβανόμενα λάθη καὶ οἱ ἐσφαλμένες συνήθειες, πὺ ἐμποδίζουν τὴν ἐπιτυχία σ' ἓνα μάθημα. Π.χ. Πολλοὶ μαθηταὶ δὲν καταλαβαίνουν καλὰ τὴν ἔννοια τοῦ «μηδέν» καὶ τὸ ρόλο του στὸν πολλαπλασιασμό, ἢ δὲν κατοθώνουν νὰ μάθουν ἐπακριβῶς τὶς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν στὴν πρόσθεση. Στὴν ἀνάγνωση συνηθίζουν νὰ προσκολλοῦνται πολὺ στὰ γράμματα ἢ στὶς συλλαβὲς κ.λ.π.

2. Στὴν δεύτερη κατηγορία οἱ αἰτίες εἶναι περισσότερο ἀφανεῖς. Εἶναι φυσιολογικὲς ἢ ψυχολογικὲς ἀδυναμίες οἱ ὁποῖες κάνουν δύσκολη τὴ μάθηση, ἀν ὄχι ἀδύνατο, χωρὶς βοήθεια καὶ εἰδικὲς ὁδηγίες. Ἡ ἀνεπάρκεια στὴν ὄραση ἢ στὴν ἀκοή ἢ στὴν ἀντίληψη εἶναι αἰτίες πὺ κάνουν τὰ παιδιὰ νὰ ἀποτυγχάνουν σὲ πολλὰ μαθήματα.

3. Στὴν τρίτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ αἴτια πὺ εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητα.

Ἡ σχέση πὺ ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴν κακὴ προσαρμογὴ καὶ σὲ εἰδικὴ ἀνικανότητα ἢ ἀδυναμία δὲν φαίνεται πάντα, ἀλλ' ἢ πείρα πὺ ἀποκτήθηκε στὶς παιδοψυχιατρικὲς κλινικὲς ἀπέδειξε ὅτι μιὰ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα παρουσιάζεται σὲ περιπτώσεις πὺ ὁ κύριος παράγοντας εἶναι ἢ κακὴ προσαρμογὴ. Μιὰ ἔλλειψη αὐτοπεποιθήσεως πὺ δημιουργεῖται σ' ἓνα παιδί ἀπὸ κακὴ προσαρμογὴ ὕστερα ἀπὸ λίγες περιπτώσεις ἀποτυχίας σ' ἓνα μάθημα, ἐξελίσσεται σὲ διαρκὴ ἀνικανότητα σὺ μάθημα αὐτό. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὰ θεραπευτικὰ μέτρα περιλαμβάνουν πολλές φορές βοήθεια γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς ἀνικανότητος, ἀλλ' ἢ βοήθεια αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν Παιδαγωγὸ — Ψυχολόγο κυρίως σὰν μιὰ εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀπὸ τὸ παιδί ἀνάκτηση τῆς αὐτοπεποιθήσεώς του καὶ τὴν ὑπερνίκηση τῆς κακῆς προσαρμογῆς του. Οἱ εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθοῦν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ἀπλῶν διαγνωστικῶν tests ἢ νὰ θεραπευθοῦν μὲ μιὰ ἀπλὴ μεθοδικὴ διδασκαλία. Ἀπαιτεῖται προσοχή, ἐπιδεξιότητα κατὰ τὴ διάγνωση καὶ χρῆσι καταλλήλων θεραπευτικῶν μεθόδων.

Νοημοσύνη καὶ εἰδικὲς ἀδυναμίες ἢ ἀνικανότητες

Ἐνα ἄλλο θέμα πὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήση εἶναι ἢ σχέση πὺ ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴ νοημοσύνη καὶ στὶς εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες.

Μιὰ εἰδικὴ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα ἢμπορεῖ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ὕψηλὸ ἢ χαμηλὸ βαθμὸ νοημοσύνης. Ὁ μαθητὴς πὺ ὑπολείπεται τῆς κανονικῆς ἰκανότητος ἔχει ἀνάγκη εἰδικῆς μέριμνας λόγω τῆς ἀμβλύτητός του ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν εἰδικὴ ἀνικανότητα ἀπ' τὴν ὁποῖα ὑποφέρει. Ἡ θεραπεία τῆς εἰδικῆς ἀνικανότητος πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῆς νοημοσύνης του. Τὰ παιδιὰ πὺ παρουσιάζουν εἰδικὲς ἀδυναμίες καὶ ἢ νοημοσύνη των εἶναι ὁμαλὴ ἢ ὕψηλὴ πρέπει νὰ τύχουν ἀτομικῆς μέριμνας καὶ νὰ μὴν τοποθετηθοῦν σὲ τάξεις καθυστηρημένων μαθητῶν.

Τρόποι και μέσα αντιμετώπισεως του προβλήματος

Ἡ διάγνωσι καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δασκάλου τῆς τάξεως ἂν βέβαι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως δὲν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ 30, καὶ ἂν χρησιμοποιοῦνται ὁμαδικές καὶ ἀτομικές μέθοδοι. Ἀκόμη καὶ κάτω ἀπ' τὶς σημερινές συνθήκες οἱ δάσκαλοι ἢ μποροῦν νὰ συνεισφέρουν θετικὰ στὴν θεραπεία τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ὅταν προσέχουν τοὺς μαθητὲς καὶ ἀτομικὰ καὶ ὅσο τὸ ἐπιτρέπουν οἱ συνθήκες ἐργασίας τοῦ σχολείου. Ἡ βοήθεια εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὴ γιὰ τὰ παιδιά ποὺ ἀνήκουν στὴν πρώτη κατηγορία, δηλ. γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει ἐσφαλμένες ἕξεις ἢ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲν κατῶρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μαθήσεως. Χωρὶς εἰδικές ὁδηγίες ὁ δάσκαλος τῆς τάξεως δὲν ἢ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ θεραπευτικὰ τοὺς μαθητὲς μὲ φυσιολογικές ἢ ψυχικές ἀνωμαλίες ἢ μὲ κακὴ προσαρμογὴ. Τὰ παιδιά τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν ἔχουν ἀνάγκη τάξεως προσαρμογῆς ἢ ψυχολογικῆς κλινικῆς.

Ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ δέχεται μαθητὲς μὲ σχετικῶς ἀπλές ἀδυναμίες στὴ μάθησι καὶ εἰδικὰ μὲ ἐκεῖνες ποὺ ἢ μποροῦν νὰ βρεθοῦν μὲ τὴ χρῆσι διαγνωστικῶν tests. Οἱ ἄλλες περιπτώσεις πρέπει νὰ ἀναλαμβάνονται ἀπὸ τὴν παιδο-ψυχιατρικὴ κλινικὴ. Ἀλλ' ἀκόμη καὶ στὶς εὐκόλες περιπτώσεις ὁ δάσκαλος τῆς προσαρμοστικῆς τάξεως πρέπει νὰ βοηθῆται ἀπὸ τὸν εἰδικὸ παιδαγωγό — ψυχολόγο ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐπισκέπτεται τὴν τάξη ἢ νὰ ὁδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ στὸν ἰατροπαιδαγωγικὸ σταθμό. Πολλές περιπτώσεις παιδιῶν ἀπαιτοῦν ἐξέταση ἀπὸ τὸν ψυχίατρο ἢ ἀπὸ ὀφθαλμίατρο, ἀνάλογα, καὶ ἄλλου εἰδικοῦ ἰατροῦ.

Ὁ χρόνος φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς ποικίλει ἀπὸ μαθητὴ σὲ μαθητὴ. Γιὰ πολλοὺς μιὰ φοίτησι 30' τὴν ἑβδομάδα εἶναι ἀρκετὴ, ἐνῶ γι' ἄλλους ἀπαιτεῖται φοίτησι μιᾶς καὶ περισσοτέρων ὥρων τὴν ἡμέρα. Παράλληλα ὁ μαθητὴς θὰ παίρνῃ μέρος στὴν ἐργασιατῆς κανονικῆς τοῦ τάξεως. Στὶς ἀγροτικές περιοχές τὰ προβλήματα τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν εἶναι παρόμοια μ' ἐκεῖνα τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν, καὶ οἱ λύσεις τῶν εἶναι παρόμοιοι, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνομε τὰ ἴδια παραπέμπομε τὸν ἀναγνώστη σὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν ποὺ παρουσιάζουν διανοητικὴ καθυστέρησι

Τὸ πρόβλημα τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν σ' ἄλλες χώρες ἀντιμετώπιζεται μὲ πολλοὺς καὶ διαφορετικούς τρόπους. Ἔγιναι προσπάθειες νὰ κρατήσουν τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς στὸ κανονικὸ σχολεῖο χρησιμοποιοῦντες ὁμαδικὸ τρόπο καὶ μεθόδους διδασκαλίας.

Ἀλλ' ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ὁμαδικὴ μέθοδος δὲν εἶναι ἢ κατάλληλη γιὰ τὰ παιδιά αὐτά. Ἡ παρουσία μιᾶς μικρῆς μειονοψηφίας μαθητῶν σοβαρὰ καθυστερημένων δημιουργεῖ μιὰ κατάστασι στὴν ὁποία ὁ δάσκαλος δὲν ἢ μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν προσοχὴ ποὺ ὀφείλει στὰ ὁμαλὰ παιδιά. Μιὰ λύσι εἶναι ἡ ὀργάνωσι καὶ ἡ λειτουργία σὲ κάθε κανονικὸ σχολεῖο μιᾶς τάξεως γιὰ ὅλους τοὺς διανοητικῶς καθυστεροῦντας μαθητὲς τοῦ σχολείου καὶ κάθε ἡλικίας.

Τὸ Εἰδικὸ Σχολεῖο

Στὴ Μ. Βρετανία τὸ πρόβλημα λύθηκε μὲ τὴν λειτουργία τῶν εἰδικῶν σχολείων ὅπου φοιτοῦν οἱ διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές. Ἀκόμη λειτουργοῦν εἰδικὰ σχολεῖα μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητές, ἐνῶ σ' ἄλλες περιοχὲς οἱ μαθητές τοῦ εἰδικοῦ σχολείου μένουν πολλοὶ μαζί σὲ σπίτια καὶ φοιτοῦν σὲ γειτονικὰ εἰδικὰ σχολεῖα. Σὲ περιπτώσεις ἀνάγκης ἢ τάξη τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν κάθε ἡλικίας εἶναι ἡ καλύτερη λύση, ἀλλ' ὄχι ἡ ἰδανικὴ, διότι διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές πού ἡ ἡλικία τους εἶναι ἀπὸ 7 μέχρι 12 χρόνων δὲν ἔμποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' τὴν ὁμοιόμορφη διδασκαλία, οὔτε νὰ ἀναπτύξουν τὶς δυνάμεις τους καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὰ διαφέροντά τους ἐὰν θὰ ἔχουν τὸν ἴδιο δάσκαλο σὲ ὅλη τους τὴν σχολικὴ ζωὴ καὶ θὰ συνδέωνται μὲ μαθητές τόσων διαφορετικῶν ἡλικιῶν. Ὁ δάσκαλος τῆς εἰδικῆς τάξεως ἀπομονώνεται, χρησιμοποιεῖ πάντοτε τὶς ἴδιες μεθόδους καὶ οἱ μαθητές ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς δεξιότητες καὶ τὰ διαφέροντα ἐνὸς προσώπου. Φυσικὰ στοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς ἢ σὲ ἀρραιοκατωκημένες περιοχὲς ἢ τάξη μὲ ὅλους τοὺς καθυστερημένους μαθητές ἀσχέτως ἡλικίας εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύση. Τὸ μέγιστον τῶν μαθητῶν τῶν εἰδικῶν τάξεων δὲν πρέπει νὰ ξεπερνᾷ τοὺς εἴκοσι, τὸ μέγιστον τῶν εἰδικῶν σχολείων δὲν πρέπει νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ διακόσιοι καὶ τὸ μίνιμουμ (150) ἑκατὸν πενήντα μαθηταί. Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ φοιτοῦν στὸ ἴδιο σχολεῖο μὲ τὰ φυσικῶς ἀνίκανα παιδιὰ διότι οἱ παιδευτικὲς ἀνάγκες τῶν δύο ομάδων δὲν συμπίπτουν.

Τὰ ἡμερήσια εἰδικὰ σχολεῖα ἔμποροῦν νὰ ὀργανωθοῦν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἐμπορεῖ οἱ μαθηταί νὰ χωρισθοῦν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσή των σὲ κάθε ἓνα μάθημα καὶ ἔτσι ἡ τάξη τῆς ἀναγνώσεως δὲν εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν τάξη τῆς ἀριθμητικῆς. Ὅμως χρειάζονται πολλοὶ δάσκαλοι γιὰ νὰ διδάσκουν ταυτόχρονα τὸ ἴδιο μάθημα στὶς ὁμάδες. Ἄλλο εἶδος ὀργανώσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς μόνον μιᾶς τάξεως πού μένει ἀμετάβλητη καὶ οἱ μαθηταί διδάσκονται τὴν ἴδια ὥρα τὸ ἴδιο μάθημα ἀπὸ τὸν ἴδιο δάσκαλο. Καὶ οἱ δύο τρόποι ἔχουν τὰ πλεονεκτήματά τους. Ὁ χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσί των σὲ κάθε μάθημα, προάγει τὶς ἀτομικὲς ἰκανότητες καὶ δεξιότητες τῶν μαθητῶν, ἐνῶ στὶς ἐνιαῖες τάξεις ὁ δάσκαλος ἔμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τοὺς μαθητές του καλύτερα. Ἀναφέρεται, σὲ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα συγγράμματα, ὅτι στὴν Μ. Βρετανία, σχολεῖα πού ἐργαζότανε μὲ τάξεις διηρημένες σὲ ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίθεσι τῶν μαθητῶν ἄλλαξαν σύστημα ὀργανώσεως καὶ σχημάτισαν ἐνιαῖες τάξεις καὶ ἄλλα πού εἶχαν ἐνιαῖες τάξεις ἔκαμαν τὸ ἀντίθετο. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα χρειάζεται νὰ γίνῃ πειραματισμὸς καὶ ἔρευνα.

Τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν εἰδικῶν σχολείων πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ γνώσεις ἀνάλογες μὲ τὶς ἰκανότητες καὶ τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν του καὶ νὰ τοὺς προπαρασκευάζει γιὰ τὴν μετέπειτα ζωὴ τους στὴν κοινωνία. Θὰ πρέπει νὰ διδάσκωνται στοιχειώδεις γνώσεις γλώσσας, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς προσηρμοσμένες πρὸς τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἰκανότητες τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Θὰ πρέπει νὰ δίνεται ἰδιαίτερη

θέσι στὰ τεχνικά καὶ στὴν μουσική, διότι αὐτὰ εἶναι σπουδαῖες παιδευτικές ἐνέργειες στὶς ὁποῖες τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά παρουσιάζουν πάρα πολὺ καλὴ ἐπίδοση καὶ πετυχαίνουν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καλλιεργοῦνται καὶ οἱ ἀτομικὲς τους ἱκανότητες. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητο νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ (νὰ ἐθισθοῦν) νὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς τοῦ σχολείου καὶ ἔτσι νὰ δημιουργεῖται μιὰ εὐχάριστη σχολικὴ ἀτμόσφαιρα.

Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά μαθαίνουν μὲ τοὺς ὀπτικοὺς καὶ κιναισθητικοὺς τρόπους μαθήσεως καὶ ὄχι μὲ τὸν προφορικόν. Στὸ εἰδικὸ σχολεῖο, ὅπου φοιτοῦν, αἰσθάνονται εὐχάριστα. Πρέπει ὁμως παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν εὐχάριστη ζωὴ, νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴ ζωὴ στὴν κοινωνία ἀργότερα. Στὰ εἰδικὰ σχολεῖα πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ εἶναι ἐσωτερικοί, γιατί πολλὰ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά πρέπει νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον, ὅπως ὑπάρχουν καὶ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴ φοίτησή τους στὸ εἰδικὸ σχολεῖο ἤμποροῦν καὶ πρέπει νὰ γυρῖσουν στὸ σπίτι τους. Πρέπει μὲν νὰ λαμβάνεται εἰδικὴ μέριμνα ὥστε κατὰ τὸ χρόνο τῆς φοιτήσεώς των στὸ εἰδικὸ σχολεῖο νὰ προπαρασκευασθοῦν ἐπαγγελματικά, καὶ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐργασθοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους.

Τὰ ἀνεπίδεκτα μαθήσεως παιδιά πρέπει νὰ συγκεντρώνονται σὲ κέντρα ἀπασχολήσεως ὅπου θὰ διδαχθοῦν χειροτεχνία, μουσικὴ καὶ ἄλλες παρόμοιες δράσεις.

Τελειώσαμε! Ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου νὰ ἐκθέσω τίς ἀπόψεις μου πάνω στὸ θέμα αὐτό, ποὺ τόσο ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ ταυτόχρονα νὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς τρόπους χειρισμοῦ καὶ ἀντιμετωπίσεώς του σ' ἄλλες χῶρες. Πρῶτα-πρῶτα ἔκαμα τὸν διαχωρισμὸ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, περιέγραψα τίς κατηγορίες αὐτές καὶ ἀναφέρθηκα στὰ αἷτια τῆς καθυστέρησεως. Κατόπιν ἀσχολήθηκα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐξακριβώσεως τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, μὲ τὸ θέμα τῶν καταλλήλων προσώπων καὶ ἀνέφερα μὲ λίγα λόγια τί πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας κατὰ τὴν ἐπιλογή καὶ ἐξακρίβωση. Ἀκόμη μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ παιδιά τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν ὁμάδων ἢ κατηγοριῶν, τὴ σχέση εἰδικῶν ἀδυναμιῶν καὶ νοημοσύνης καὶ ἔπειτα μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους καὶ μέσα ἀντιμετωπίσεως καὶ τὸν τρόπο ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ εἰδικοῦ σχολείου.

Ἀκόμη ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου τὸν τρόπο ποὺ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν στὴ χώρα μας μὲ τὴν κρατικὴ προσπάθεια καὶ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ὅλοι μας ξέρομε πόσο ὕστεροῦμε στὸν τομέα αὐτό. Ὅχι θέβαια γιατί δὲν καταβάλλονται φιλότιμες προσπάθειες ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ εἰδικοῦ σχολείου Καισαριανῆς καὶ τῶν ἄλλων παρομοίας φύσεως ἰδρυμάτων γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν ἐκεῖ φοιτούντων καθυστερημένων παιδιῶν. Ἀλλὰ τώρα ποὺ σημειώνονται τέτοιες ἐξελίξεις στὸ τομέα τῆς παιδείας τῆς χώρας μας καὶ οἱ ὁποῖες θὰ ἀνατρέψουν τὸ παμπάλαιο καὶ ἀσυγχρόνιστο ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα, πρέπει ἡ κρατικὴ φροντίδα γιὰ τὰ δυστυχημένα αὐτὰ ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ἐκδηλωθῇ ἐντονώτερη. Νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα τῶν παιδιῶν αὐτῶν καὶ νὰ δοθῇ ἡ λύση ποὺ πρέπει.

